

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ

НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет:

Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидаткиње Јелене Б. Митровић

Одлуком Наставно-научног већа Факултета бр. 01-383/2-3.2 од 29.03.2021. године, именовани су чланови Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Јелене Б. Митровић под насловом

НЕПОСТОЈАНОСТ МОДЕРНИСТИЧКЕ ПОЗИЦИЈЕ
АРХИТЕКТЕ У ПРАКСИ XXI ВЕКА

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидаткињом, Комисија је сачинила следећи

Р Е Ф Е Р А Т

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Школске 2008/2009. године кандидаткиња је уписала Докторске академске студије архитектуре научног карактера (основна област истраживања: архитектура и урбанизам, а ужа научна област истраживања: студије архитектуре).

На основу члана члана 98. Статута Архитектонског факултета у Београду (Сл. Билтен Факултета, бр. 116/17-пречишћен текст) а у вези са чланом 28. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду (Гласник Универзитета у Београду, бр. 191/16) и чланом 28. и 29. Правилника о докторским студијама Факултета (Сл. билтен АФ, бр. 102/14) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 29.01.2018. године, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној 05.02.2018. године, донело одлуку бр. 01-231/2-5.5. којом је образована Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидаткиње Јелене Б. Митровић, дипл. инж. арх., под насловом „Непостојаност позиције архитектонског модернизма у пракси XXI века”, у саставу:

- др Владан Ђокић, ментор
редовни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет
- др Владимир Миленковић, председник комисије
ванредни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

- др Зорица Томић
редовни професор, Универзитет у Београду - Филолошки факултет

- др Петар Бојанић
научни саветник, Универзитет у Београду - Институт за филозофију и друштвену теорију

- др Миодраг Митрашиновић
ванредни професор, Парсонс - Нова школа дизајна, Њујорк

На основу члана 100. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета ("Сл. билтен АФ", бр. 116/17- пречишћен текст) и члана 32. и члана 33. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду ("Гласник Универзитета у Београду", бр.191/16 – пречишћен текст) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 22.05.2018. године, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној 25.06.2018. године, донело одлуку број 01-1277/2-6.15. да се Јелени Б. Митровић, дипл. инж. арх., одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом „Непостојаност модернистичке позиције архитекте у пракси XXI века” и да се за ментора именује проф. др Владан Ђокић.

Одлуком Наставно научног већа Факултета од 25.06.2018. године, кандидаткињи је, на лични захтев продужен рок за завршетак започетих студија за годину дана, односно до 30.09.2019. године. Наставно и научно-уметничко веће Факултета је на седници одржаној 24.06.2019. године одобрило кандидаткињи на лични захтев продужетак рока за завршетак студија за годину дана, односно до 30.09.2020. године.

Одлуком бр. 1194/2-7.15 Наставно и научно-уметничког већа факултета од 15.09.2020. године, одобрило продужетак рока за завршетак студија до 30.09.2021. године.

Марта 2021. године, завршену докторску дисертацију кандидаткиња, уз сагласност ментора, предаје на Веће докторских студија 22.03.2021. године.

На основу члана 109. и члана 110. Статута Архитектонског факултета у Београду ("Сл. билтен АФ", бр.119/18), члана 34. Правилника о докторским академским студијама ("Сл. билтен АФ", бр. 122/20) и Одлуке Већа докторских студија Факултета од 22.03.2021. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 29.03.2021. године, донело одлуку број 01-383/2-3.2 да се образује Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Јелене Б. Митровић, дипл. инж. арх., под насловом „**Непостојаност модернистичке позиције архитекте у пракси XXI века**”, у саставу:

- др Владимир Миленковић, председник комисије
ванредни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

- др Зорица Томић, члан Комисије,
редовни професор, Универзитет у Београду - Филолошки факултет

- др Петар Бојанић, члан Комисије
научни саветник, Универзитет у Београду - Институт за филозофију и друштвену теорију

- др Миодраг Митрашиновић, члан Комисије
редовни професор, Парсонс Универзитет, Нова школа, Њујорк
(М. Митрашиновић, PhDArch, Ass. professor, Parsons - The New School of Design, New York)

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада научној области *Архитектура и урбанизам* за коју је

Факултет матичан. Ментор предметне дисертације је др Владимир Ђокић, редовни професор Универзитета у Београду - Архитектонског факултета.

Списак радова који квалификују професора др Владимира Ђокића за ментора докторске дисертације:

- Vladan Djokic, Jelena Ristic Trajkovic, Danilo Furundzic, Verica Krstic, Danica Stojiljkovic, „Urban garden as lived space: Informal gardening practices and dwelling culture in socialist and post-socialist Belgrade“, *Urban Forestry & Urban Greening*, Vol. 30, pp. 247-259, 1618-8667, 2018.
- Ivan Simic, Aleksandra Stupar, Vladan Djokic, „Building the Green Infrastructure of Belgrade: The Importance of Community Greening“, *Sustainability*, 9(7), 1183, pp. 1 - 16, 2071-1050, 2017.
- Vladan Djokic, Jelena Ristic Trajkovic, Verica Krstic, „An Environmental Critique: Impact of Socialist Ideology on Ecological and Cultural Sensitivity of Belgrade Large Scale Residential Settlements“, *Sustainability*, 8(9), 914, pp. 1 - 23, 2071-1050, 2016.
- Jelena Gucevic, Dragana Milicevic, Olivera Vasovic, Vladan Djokic, „Creation of Land Fund for the Purpose of Land Management in the Republic of Serbia“, *Survey Review*, Vol. 48, 346, pp. 31 - 39, 0039-6265, 2016
- Goran Mickovski, Vladan Djokic, „Okružni ured za osiguranje radnika u Skopju arhitekta Drage Iblera, 1934,“ *Prostor*, Vol. 23, No. 1 , pp. 83 - 95, 1330-0652. 2015.

1.3. Биографски подаци о кандидату

Јелена Митровић (Београд, 1980) дипломирала је на Архитектонском факултету Универзитета у Београду 2007. године са оценом 10 на дипломском раду и просечном оценом 9,01 у току студија. За дипломски рад под менторством др Владимира Миленковића, са темом „Спортска кула, блок 23, Нови Београд“, добитник је „Светосавске награде“ Института за архитектуру и урбанизам Србије за најбољи дипломски рад 2007. године на Архитектонском факултету Универзитета у Београду (2008), као и награде *The International Trimo Research Awards: for the diploma papers, specialist dissertation, masters's dissertations and doctoral thesis in 2007* (2008).

Од 2009. до 2015. године запослена је на Архитектонском факултету у Београду у звању асистента на Департману за архитектуру, у области Архитектонско пројектовање и савремена архитектура. У настави је учествовала на основним дипломским студијама на матичним курсевима: *Елементи пројектовања*, *Студио пројекат 1*, *Студио пројекат 4* и *Методологија пројекта*. Као сарадник учествовала је и на академским мастер студијама на курсевима: *Архитектонско-урбанистички пројекат* – студио *M4*, *M5* и *M9*. Поред менторства на радионицама, одржала је више предавања по позиву на теоријским пројектантским предметима. Као један од аутора учествовала је у реализацији неколико изложбених поставки на међународним манифестацијама у области архитектуре и дизајна. Редовно учествује на међународним конференцијама и објављује радове у стручним часописима и публикацијама.

Стручни испит положила је 2009. године стекавши право на лиценцу одговорног пројектанта Инжењерске коморе Србије. Од 2008. члан је архитектонске групе Полигон у Београду (<http://poligon.rs/>) и један од оснивача интернет платформе за архитектуру и критику, *Полигон ротор* (<http://rotor.poligon.rs/>). Од 2016. до 2018.

запослена је као архитекта у *Blakstad Haffner Architects – EBH, Belgrade* (<https://www.b-h-a.no/>). Као аутор и члан ауторских тимова добитница је више награда на архитектонско-урбанистичким конкурсима, а у истом својству реализовала је пројекат локала *Кифловски* у Браничевској 6 у Београду (2008) и стамбене куће *Naustdal* у улици *Arnebratveien 28* у Ослу (2018).

2. ОПИС ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Дисертација је изложена на 310 нумерисаних страница. У делу који претходи нумерисаном делу рада дати су: насловне стране на српском и енглеском језику, резиме на српском и енглеском језику, и садржај. Основни текст дисертације изложен је на 286 страница. Иза основног текста следи списак коришћене литературе, биографија кандидата и изјаве.

Докторска дисертација подељена је у три целине: Увод, Приказ и интерпретација резултата истраживања и Закључак. Средишњи део дисертације подељен је на три дела. Докторска дисертација је прегледно систематизована према следећем садржају:

УВОД: НЕСАГЛЕДИВОСТ СТВАРНОСТИ	001
Анализа предмета и проблема	012
Циљ, задатак, метод, литература	023
Хипотезе и структура	028
I. АРХИТЕКТУРА СУБЈЕКТА	
1.1 <i>Кристална палата</i> као непрозирна фигура	032
1.2 Баухаус као сублимирани простор метафоре	061
1.3 Криза историјске свести: расплињавање појмова у дискурсу	080
1.4 Текући облици и <i>ad hoc</i> архитектура	093
II. АРХИТЕКТОНСКИ ОБЛИЦИ И СТИЛ	
2.1 Основни појмови архитектуре	111
2.2 Позиција или место у простору	
2.2.1 Ствари и предмети. Поредак и фигуре. Функција и идентитет	122
2.2.2 Осећај за апсолутно локализовање	133
2.3 Просторна пројекција: веза између идеје и стварности	
2.3.1 Проналазак централне тачке: ”Перспектива као симболичка форма”	159
2.3.2 Појављивање функције у пресеку	181
2.4 Физиономија простора. Облици велике унутрашњости	
2.4.1 <i>Arca</i> као апсолутна кућа	201
2.4.2 Еденски врт и његови двојници	214
2.5 Израз вишег реда, стил и дух. Потенцијална и актуелна форма	
2.5.1 Естетско начело као место идеје	229
2.5.2 Масовна култура и свет без стила. Архитектонски популизам: ” <i>Anything goes</i> ”	237

III. ИЗМЕЂУ ПОЗИЦИЈЕ И ПРОЈЕКЦИЈЕ

3.1	<i>Poiesis & praxis</i>	
3.1.1	Универзални архитекта	249
3.1.2	Јавни карактер архитектуре и њено трајање	256
3.2	Концептуално јединство пројекта и аутономност дела	
3.2.1	Реификација представе и њено појављивање	261
3.2.2	Материјалност структуре: трансформација модула у времену	264

IV. ПРОЈЕКТОВАЊЕ У XXI ВЕКУ

4.1	Еколошка функција облика	268
4.2	Стварни и дигитални просторни екрани	272
4.3	Релационо пројектовање: флуидни тимови	277
4.4	Простор као медиј: Цело није сума делова	280
4.5	Непосредна орјентација и лично искуство	282

Библиографија	287
Прилози	304
Биографија аутора	306
Изјава о ауторству	308
Изјава о истоветности штампане и електронске верзије рада	309
Изјава о коришћењу	310

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Увод садржи основне информације и објашњење истраживања. Ради се о формулацији теме и формулацији проблема истраживања. Изнети су циљеви, задаци и примењени научни методи. Анализира се научна оправданост, матичност предложене теме докторске дисертације, резултати и њихова практична примена. Другим речима, увод објашњава позицију са које је могуће стећи генерални увид у структуру садржаја дисертације, намере и циљеве које је кандидаткиња себи поставила.

Први део рада под називом *Архитектра субјекта* бави се физиономијом и идентитетом архитектонске дисциплине чији је поредак праксе конституисан у историјском модернизму, имајући за циљ да га повеже са одговарајућим универзалним вредностима, том приликом осветљавајући наслеђену конструкцију идеје. Анализом наратива модерне архитектуре, хронолошки дефинисане као период *Од Пиранезија до Портогезија*, кандидаткиња се бави демистификацијом, покушавајући да изнова подвуче преломне тенденције у формирању дисциплинарног искуства, доводећи га чак у везу са рађањем метафизичког субјекта у Кантовој филозофији. У следу је веза са естетиком постмодерне – релејем различитих, изнутра сукобљених поимања субјективности, важних за уметнике и уметничке покрете. Тематска поставка усмерена је ка проблематизацији актуелног губитка критичког потенцијала теоријске рефлексije, водећи ка све већем расплињавању концепцијских оквира дискурса у односу на модалитете савремене пројектантске праксе.

Други део рада, *Архитектонски облици и стил*, обухвата упоредну анализу кључних појмова *позиције, пројекције, форме и стила*. Анализа повезује етимологију речи са перцептивним обрасцима и хијерархијом пракси које су вештину обликовања, организације и изградње заједничког простора и његових репрезентативних елемената подигле на ниво теорије и тиме увеле у домен позитивног знања. Трансформације геометријског система, од *пластичког приказивања простора у ренесанси* до *еманципације коцпта или архитектонског знака у епохи модерности* огледају се у

пресецима значења речи везаних за 1) непосредно физичко окружење или релације облика са тлом; 2) архитектонске планове или пројекције просторне дубине; 3) морфолошке моделе великих ентеријера – зида, куће и града, као и миметичке конфигурације природе у алегорији врта; и 4) развој изражајног језика и уметничко ослобађање.

Трећи део рада под насловом *Између позиције и пројекције* преиспитује променљивост и непроменљивост практичних својстава архитектуре. За кандидаткињу она представљају: јавни карактер грађевина, трајност и материјалност конструкција, самерљивост и геометријску усклађеност структуралних елемената, укључујући и њихову репрезентативност у односу на својствену историјско-временску реалност. Архитектонски пројекат тумачи се у светлу стваралачког чина и субјективне активности која доживљава кулминацију реализацијом структуре. Његово исходиште траспонује се кроз време у чијем се истрајавању огледа стабилност света, материјална постојаност – потенцијал архитектуре да надживи културу која ју је створила. Дисконтинуитет савремене реалности у супротности је са оваквим трајањем архитектуре, а њен индивидуалистички доживљај са јавношћу грађевинских конструкција. Континуитет који се не да сагледати са становишта расплнуте позиције данашњег архитекте односи се на неговање архитектонске културе и њене институционалне нужности.

Четврти део, *Пројектовање у XXI веку*, интерпетира сложеност целокупне слике о позицији субјекта у професији. За кандидаткињу ради се о измицању делокруга појединца лишеног могућности да на њу битно утиче сопственом активношћу или ангажовањем свог дела. Формални степен слободе у супротности је са фактичким ограничењем личног избора. Раслојавање и атомизација дисциплинарних процеса имали су за последицу њихову преплетеност на начин који онемогућава целовито деловање и јединствену критику. Раслојавањем на појединачне фазе реализације, од којих свака претендује на целину, општа слика о архитектонској улози постаје магловита, удаљена и недодирљива. Дисперзност архитектонских појмова и појава посматра се на два елементарна и суштински раздвојена нивоа где први открива структуралне промене унутар дисциплине, а други спољашњи ефекат грађевина репрезентативних за праксу данашњице.

У додатку под називом Непосредна орјентација и лично искуство, у Прилогу 1 и 2, приказани су ауторски пројекти у форми просторних инсталација које практичним средствима преиспитују теоријски постављене тезе и добијене резултате.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

Докторска дисертација кандидаткиње Јелене Б. Митровић је оригинална научна студија која доприноси теорији архитектонског пројектовања. Њена оригиналност огледа се у тематској формулацији која је консквентно спроведена од наслова дисертације кроз поглавља, укључујући и закључак. Наизглед једноставна структура садржаја дискурзивно је прецизније одређена питањима архитектонске позиције и пројекције, историјских пројектантских светова облика и стила, представа и статуса архитектонског пројекта до парадоксалних поларитета који одређују позицију субјекта у пројекту.

Средишња поглавља дисертације кандидаткиња је посветила генези теоријског контекста. Формално, реч је о два паралелна колосека од којих је први онај који одређује

општост дисертације, док је други фокусиран на практична својства дискурса. Упоредност која је постављена структуром спроведена је на нивоу метода у сваком од ових поглавља понаособ. У другом делу рада у наспрамне односе доведени су просторни елементи архитектуре са изражајношћу језика, док се у трећем делу вице-верса налазе субјекат и његова друштвена реалност. Дискурзивна померања другог дела крећу се од архитектуре ка етимологији, укључујући занатску вештину једнако на нивоу теорије и праксе, док се у трећем делу архитектонски пројекат позиционира најдиректније као узрочно-последична веза субјективне активности и објективне реализације. У том смислу, други део бави се бићем архитектуре, исходујући у конфигурацији природе и њеним алегоријама, док се потоњи део бави дисконтинуитетима архитектонске културе читљиве на нивоу њених унутрашњих нужности. У суштини, централни део истраживања има за циљ да нас уведе у елаборацију хипотезе по којој су кључне дефиниције савремене позиције пројектанта оне које у себи садрже појмове попут измицања, нестабилности, контигентности, укључујући и лишеност могућности. У том смислу, три су теоријска упоришта са којима се улази у завршни део дисертације. На једној страни се налазе Бауман, Агамбен и Бурио, сваки у својој улози дестабилизације спољашњих утицаја на архитектуру. На другој страни су два једнаковажна дискурзивна упоришта, од којих је једно тврдо језгро које држе Витрувије, Гропијус и Чуми, док се трећи ослонац „отима“ силама модерности у подељеним улогама Тила, Мертинса и Аргана. Занимљиво и значајно је да је кандидаткиња фермент непостојаности позиционирала у архитектонском дискурсу, а не у рефлексима ширег друштвеног и професионалног контекста, колико год његово порекло било управо на тој страни. Тиме је избегнута начелна дистопичност овакве теоријске поставке.

На крају, четврти део дисертације оперише унутар дисперзности архитектонских појмова, тако да се може тумачити као теоријски оквир саморефлексије. То значи да су сви атрибути сложености стања повезани унутрашњим силама архитектуре, што резултује променама унутар дисциплине, док се релациони контекст рефлектује на спољашњост грађевина, репрезентативних за праксу данашњице. Методолошки гледано овакав приступ делује „позајмљено“ из историје и естетике, мада се кандидаткиња још у првом делу рада није „одрекла“ директних веза дисциплинарног искуства означених универзалним вредностима модерне и постмодерне, тачније, местом прелома у којем се чита и види губитак критичког потенцијала теоријске рефлексije. За дисертацију, а посебно за формулацију њеног наслова, од посебног су значаја управо та места у којима се да препознати рачвање (дисконтинуитет) праксе и теорије која је прати.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Кандидаткиња је током рада на докторској дисертацији свој однос према литератури градила тематски. Имајући у виду да је чист архитектонски дискурс више филозофска идеја него писани документ у односу на тему истраживања, било је неопходно дискурзивно проширење. У том смислу, кандидаткиња се прецизно одредила да ће оквир архитектонског рашчлањивања бити хуманистички и иконолошки, док ће се питање архитектонског пројекта посматрати као питање потпуне морално-естетске синтезе која из дијалектичке форме прелази у слободнији, хетерогени облик повезивања просторних и програмских чинилаца. Наведена референтна литература садржи у равноправним односима, четири поменута дискурса:

- *архитектонски*

Argan, Giulio Carlo. *Arhitektura i kultura*. Split: Logos, 1989.
Vitruvije. *Deset knjiga o arhitekturi*. Beograd: Orion art, 2014.
Gropius, Walter. *Sinteza u arhitekturi*. Zagreb: Tehnička knjiga, 1961.
Dobrović, Nikola. *Savremena arhitektura 1: postanak i poreklo*. Beograd: Građevinska knjiga, 1965.
Mertins, Detlef. *Modernity Unbound*. London: AA Publications, 2011.
Till, Jeremy. *Architecture Depends*. The MIT Press, 2009.
Tschumi, Bernard. *Arhitektura i disjunkcija*. Zagreb: AGM, 2004.

- филозофски

Adorno, Theodor W. *Žargon autentičnosti – o nemačkoj ideologiji*. Beograd: Nolit - »Sazvežđa«, 1978.
Arent, Hana. *Conditio humana*. Beograd: Fedon, 2016.
Benjamin, Walter. *Eseji*. Beograd: Nolit-Biblioteka »Sazvežđa«, 1974.
Krstić, Predrag. *Subjekt protiv subjektivnosti: Adorno i filozofija subjekta*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju, IP Filip Višnjić, 2007.
Sloterdijk, Peter. *Sfere II – globusi, makrosferologija*. Beograd: Fedon, 2015.
Fuko, Mišel. *Reči i stvari: arheologija humanističkih nauka*. Beograd: Nolit – „Sazvežđa“, 1971.

- хуманистички

Bauman, Zygmunt. *Tekuća modernost*. Zagreb: Naklada Pelago, 2011.
Berman, Marshall. *All That Is Solid Melts into Air: The Experience of Modernity*. London-New York: Verso, 2010.
Берлин, Исаија. „Против просвећености“, *Писмо: часопис за савремену светску књижевност*, број 11, (1987): 155-172.
Mosco, Vincent. *The Digital Sublime: Myth, Power, and Cyberspace*. Cambridge-London: The MIT Press, 2004.
Hollier, Denis. *Against Architecture: The Writings of Georges Bataille*. Cambridge-London: MIT Press, 1993.

- иконолошки и естетички

Балтрушаитис, Јургис. „Вртови и земље илузија“. *Градац, часопис за књижевност, уметност и културу: Исток-запад*. бр. 60-61-62 (1985): 68-80.
Bourriaud, Nicolas. *Relational Aesthetics*. Dijon: Les presses du reel, 2002.
Кандински, Василиј, Владимир Меденица (ур.) *Плави јахач. Изабрани радови из теорије уметности*. Београд: Логос, 2015.
Oliva, Akile Bonito. *Ideologija izdajnika*. Novi Sad: Bratstvo-Jedinstvo, 1989.
Panofsky, Erwin, Zoran Gavrić (ur.) *Rasprave o osnovnim pitanjima nauke o umetnosti*. Bogovađa: Samostalno izdanje, 1999.
Фери, Лик. *Homo aestheticus: откриће укуса у демократском добу*. Сремски Карловци-Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 1994.

и остало

Baudelaire, Charles. *Paris Spleen*. Chicago: New Directions, 1970.
Vazari, Đorđo. *Životi slavnih slikara, vajara i arhitekata*. Beograd: Leo commerce, 2011.
Gej, Piter. *Vajmarska kultura: autsajder kao insajder*. Beograd: Geopoetika-Plato, 1998.
Goethe, Johann Wolfgang. *Italian Journey [1786-1788]*. San Francisco: North Point Press, 1962.
Dostojevski, Fjodor. *Zapisi iz podzemlja*. Beograd: Feniks Libris, 2002.

Eko, Umberto. *Razgovor o kraju vremena*. Beograd, Narodna knjiga, 2001.
Kasirer, Ernst. *Filozofija simboličkih oblika. II: Mitsko mišljenje*. Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada, 1985.
Niče, Fridrih. *S one strane dobra i zla*. Beograd: Grafos, 1981.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Рад је у својој основи пројектантски, што подразумева индукцију као примарни метод. Међутим, посматрано у односу на структуру садржаја, дискурзивно утемељење и дискурзивно искорачење, можемо констатовати да је индукција пројектантског типа везана највише за четврти део. Предност али и специфичан проблем теорије архитектуре налази се у природи њених предмета који захтевају другачије схватање од чисто историјског или научног приступа, пошто би такво истраживање, било да се бави историјом садржаја или историјом форме, било принуђено да архитектонске феномене увек објашњава из угла неких других појава, а не из извора сазнања вишег реда. Архитектонску позицију у раду кандидаткиња је формулисала истовремено као субјекат и објекат интерпретације, с обзиром се архитектура као уметничка делатност у свом основном смислу не заснива на одређеном погледу од стране света, већ на одређеном погледу на свет.

Методолошка структура настаје из упоредних концептуалних упоришта анализе, индукованих са филозофским, хуманистичким и иконолошким утемељењем, где се анализа не заснива на потпуним закључцима већ на дубљем протезању премиса чије отворено повезивање не води до директних поставки већ ка откривању релевантних релација. Историјски метод се разликује од примерног обрасца дисциплина које не стварају облике већ су везане за интерпретацију збивања. Архитектура поред испољавања субјекта представља уобличавање материјала, па је њеној теорији, уколико излази из дискурзивних оквира, неопходна синтеза самог начела интерпретације на основу којег се појавност архитектуре може разумети не само у својој реалности већ и у условима своје егзистенције. Овај захтев се у раду испољава у непрекидној антитези, изазивајући сталну методолошку промену фокуса базирану на чињеници да су у питању пројекције архитектонских идеја, а не објекти историје њеног времена.

Анализом дискурса, заснованом на пројекцијама идеалних услова, кандидаткиња отвара простор за превазилажење начелних и саморазумљивих уверења о генези архитектонских облика, док се за то време залаганом компаративном анализом етимологије кључних термина изражава интерес за блиску везу са другим хуманистичким дисциплинама, не остављајући са стране пројектантски порив за праћење трага суштински непроменљивог смисла уметничке форме. У том смислу треба разумети поетичност која се појављује, а која је есејистичког карактера – метод у самом језику изражавања.

3.4. Применљивост остварених резултата

Применљивост остварених резултата које је кандидаткиња достигла током рада на докторској дисертацији своју основну примену имају у пољу теорије архитектонског пројектовања и архитектонске критике, укључујући у извесној мери и методолошки аспект процесне оријентације. Кроз анализу основних појмова, истраживање се бави формалном структуром пројектантског поступка, при чему циљ рада није утврђивање кохерентног система, принципа, тактика или техника које дозвољавају директну имплементацију, већ се његов аутентични допринос огледа у отвореној форми

преиспитивања чинилаца једне теорије и више пракси, омогућујући операционализацију позиције дестабилизације професионалног деловања зарад његове актуелизације.

С обзиром да је примарни задатак истраживања потенцијал дефиниције у проблему архитектонске праксе, теоријски допринос дисертације огледа се у етимолошком оживљавању историјско-феноменолошких категорија за потребе научно-истраживачког рада. Тиме се успоставља употребљива дистанца од дијалектичке структуре и системских значења дискурзивне мисли, као и имагинарног статуса аутор-дело закључаног у усмереном кретању пројектантске идеје, једнако ка Пројекту као и ка Свету на који се његова пројекција односи. У том смислу, практична примена резултата подређена је методолошком концепту у којем подстицајни облици теорије и историје, од каузалне мисли према разумевању трансформације као закона природе и културе, воде ка идеји о прошлости која постоји да би производила нешто ново. Допринос научног рада огледа се у превазилажењу редуктивног принципа формалне теоријске анализе, као и тематском искорак из подручја недоследности и раскорака између системских упоришта у самом пројекту и несистемске реалности професионалног окружења првог квартала XXI века (*нова авангарда*).

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Докторска дисертација Јелене Б. Митровић поврћује њену способност за самостални научно-истраживачки рад која се огледа пре свега у чињеници да је кандидаткиња у процесу израде и финализације овладала различитим методама научног истраживања и повезивањем знања, метода и теоријских разматрања из области архитектонског пројектовања и критичке праксе која се рефлектује јасно на део садржаја доктората. Кандидаткиња је успешно користила историјско – филозофске и научне поступке и сазнања из карактеристичних периода од ренесансе до модерне, формулишући садржајне компаративне анализе кључних појмова у савременом архитектонском дискурсу. Њени примарни извори и начин на који су интерпретирани доказују селективност и вештину да се у фокус стави и тематизује неопходан архитектонски садржај, а њена свеобухватна поставка концепта истраживања способност за остваривање темељне научне синтезе. Комисија је мишљења да кандидаткиња влада вештинама употребе научних метода које вешто пласира у аутентичној врсти есејистичког исказа, као и да научни рад, ширина и зрелост бављења комплексном тематиком јасно показују њен пројектантски сензибилитет и афинитет за теорију, базираних на искуству, ширини образовања, проицљивости и оштрини истраживачке мисли. Посебно истичемо изразито висок ниво изражајности кандидаткињине писане речи, констатујући да то није пресудно за архитектонски дискурс, али да импонује ретком лепотом исказа.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Комисија издваја следеће научне доприносе докторске дисертације Јелене Б. Митровић који се крећу на линији од теоријског до практичног аспекта архитектонске дисциплине укључујући и дискурзивна померања одређених пројектантских, односно оперативних категорија:

1. Дефинисана су теоријска упоришта за тумачење савременог професионалног идентитета.

2. Сагледани су оперативни услови формалне логике архитектонског дизајна. Изложен је увид у плуралитет дискурса и разумевање потенцијалног померања тежишта, указујући на трансцендентност идентитета на коме се заснива модерност његовог поимања.
3. За савремено пројектовање, укључујући и праксу, значајан је исход интерпретације архитектонске позиције, док се историјски аспект различитих епоха инструментализује као њихова неомодерност.
4. Конципирана је основа са потенцијалом инклузивног дисциплинарног проширења на плану активирања (историјски) већ проверених категорија, посебно оних из времена стилских промена или паралелних колосека.
5. Систематизована је литература од значаја за поимање релационог објекта, подразумевајући поставку теоријске платформе која има посебан нагласак на еколошком питању архитектонског места – питању свих питања укључујући и идентитет као централно питање модернизма.
6. Истражене су контекстуалне релације између позиције и пројекције архитекте, циљано на идентификовање отклона између аналогног и дигиталног медија, као и између системских и несистемских ослонаца некадашњих и данашњих пројектантских режима (поступак и савремени свет).

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Доприноси представљају несумњиво унапређење постојећих научних сазнања и теорија, укључујући специфичан вид њихове реконтекстуализације. У основи амбивалентан приступ кандидаткиње током истраживања доказује да је могуће формализовати хипотезе паралелно на два колосека: теоријском и практичном, при чему је за кандидаткињу теоријски подређен практичним искуствима. У том смислу, један је класично пројектантски, а други класично методолошки. Повезани су различити искази, контролисани тематском поставком, док је експериментални део рада дат у форми документа којим се контролише наратив (идеја) у склопу поларизованих вредновања. У поређењу са чисто филозофским или естетским дискурсом, укључујући и питање морала архитектонског субјекта у обе категорије деловања, кандидаткиња је јаким фокусом демонстрирала способност проналаска упоришта у категоријама актуелне феноменолошке и дизајнерске стратегије. Иновативним увидом у облике дискурса карактеристичних историјско-стилских периода, тражећи простор и време у којем је могуће испољавати феномен архитектонске позиције и пројекције, кандидаткиња је покушала да обухвати фермент промене, односно измене стања, дозвољавајући прекорачења на трагу постмодерних и деконструктивистичких теоријских приступа, ширећи слику у правцу даљих дисперзија. Због тога је упркос ширини теоријског захвата кандидаткиња остала прецизна и научно заснована, држећи се оквира заокружене истраживачке целине у чију је структуру уграђена и графичка провера неких теоријских поставки. Проблем рада је формулисан на начин који га чини занимљивим за савремену архитектонску теорију, а хипотезе су постављене оперативно, и као такве су проверљиве из различитих углова дискурзивне мноштвености (хуманистичке дисциплине, архитектонско ижењерство, теорија културе, укључујући и сам медиј). Коришћени научни методи истраживања адекватни су у односу на постављене хипотезе, формулисани предмет и структуру истраживања. Структура рада даје увид у претходне информације о предмету истраживања и ствара оквир за ново тумачење хипотетичких поставки.

4.3. Верификација научних доприноса

1	Mitrović, Jelena, Vladimir Milenković. <i>Dome beyond its limits or how deep is your love</i> . Miško Šuvaković, Vladimir Mako (ed.) <i>The Aesthetics of Architecture – Beyond Form</i> . International Yearbook of Aesthetics Volume 20. International Association for Aesthetics Association Internationale d'Esthétique. (2020): 33-49. ISSN: 1402-2842. (https://iaaesthetics.org/publications/yearbooks/iaa-yearbook-vol-20)	M13
2	Stamenović Pavle, Jelena Mitrović, Davor Ereš. <i>Architecture in Translation, Tallinn Architecture Biennale: Recycling Socialism Catalogue</i> . Architecture in Translation – A. Ader et al. (eds.), Tallinn Architecture Biennale 2013: Recycling Socialism, pp. 117-120, Tallinn: Estonian Centre of Architecture, 2013. ISBN 978-9949-9182-4-9 (http://files.voog.com/0000/0033/7417/files/TAB_2013_kataloog-catalogue.pdf)	M14
3	Митровић, Јелена. <i>Вила Павловић: геометрија, хоризонт и коњ</i> . АУ - Архитектура и урбанизам. <i>Часопис за архитектуру, урбанизам и просторно планирање</i> . 50 (2020): 89-94. UDK: 728.84(497.11) DOI: 10.5937/a-u0-26663 COBISS.SR-ID:16130569. (http://iaus.ac.rs/upload/download/arhitektura_i_urbanizam/AU50_iaus.pdf)	M24
4	Mitrović, Jelena, Vladimir Milenković. <i>The architecture of dome: Mapping the w/hole (Arhitektura kupole: mapiranje nebeske dubine)</i> . Mašan Bogdanovski (ed.) <i>Theoria</i> . Srpsko filozofsko društvo, Srbija. Beograd 2017 Volume 60, Issue 1, pp. 163-175. ISSN: 0351-2274, eISSN: 2406-081X, THEORIA 1 BIBLID 0369-2485: (2017): 63: str. 163-175. DOI Number: 10.2298/THEO1701163M (https://doi.org/10.2298/THEO1701163M)	M24
5	Mitrović, Jelena. <i>The Architecture of Subject</i> . Prof. Dr Dragoslav Stojić (ed.) <i>Facta Universitatis, Series: Architecture and Civil Engineering</i> . Vol. 14, No 1, 2016, pp. 123-139. ISSN: 0354-4605, eISSN: 2406-0860, DOI Number: 10.2298/FUACE1601123M, UDC7.017.9 (http://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FUArchCivEng/article/view/1553/1244)	M24
6	Mitrović, Jelena, Masila Bratusić, Vladimir Milenković. <i>Architectural Sublime: Dome Above Dome</i> . Nataša Janković, Boško Drobnjak, Marko Nikolić (ed.) <i>21st International Congress of Aesthetics, Possible Worlds of Contemporary Aesthetics: Aesthetics Between History, Geography And Media, Book of Abstracts</i> . Belgrade: Grafik Centar, 2019. ISBN 978-86-7924-223-5. CD, Proceedings.	M33
7	Mitrović, Branislav, Jelena Mitrović. <i>Objekti arhitekture u nastajanju u savremenim okolnostima građenja na Crnogorskom primorju</i> . Vlastimir Radonjanin, Radomir Folić (ed.) <i>Међународна конференција. Савремена грађевинска пракса, 2017, АндРЕВЉЕ. / Conference Contemporary Civil Engineering Practice 2017, Andrevlje, 25. u 2. maj 2017</i> . Fakultet tehničkih nauka, Departman za građevinarstvo i geodeziju (i) Društvo građevinskih inženjera Novog Sada. Novi Sad: Fakultet tehničkih nauka, Departman za građevinarstvo i geodeziju. Novi Sad: FTN, Grafički centar GRID (2017): 7-24. ISBN 978-86-7892-917-5; COBISS.SR-ID 314297095	M33
8	Ereš, Davor, Jelena Mitrović. <i>Dispersion of Stylistic Modernisms: Hundred Years of Plasticity (Case study of Venice Architectural Biennale 2014)</i> . Miško Šuvaković, Vladimir Mako, Vladimir Stevanović (ed.) <i>Revisions of Modern Aesthetics International Scientific Conference, Belgrade, 2015, Book of abstracts</i> . Beograd: Donat Graf DOO, 2015. ISBN 978-86-7924-143-6. CD, Proceedings, 1568-1578. ISBN 978-86-7924-144-3 (AF)	M33
9	Mitrović, Jelena, Davor Ereš, Pavle Stamenović. <i>Copper Grounds: Melting Point of Bor, in Urban Landscapes (Thematic Sessions), Proceedings of the International Conference on "Changing Cities": Spatial, morphological, formal & socioeconomic dimensions, Skiathos, Greece, 2013. Book of Abstracts</i> . Grafima Publications, Thessaloniki, Greece, 346. ISBN 976-960-6865-64-0. CD, Proceedings, pp. 1568-1578. ISBN 978-960-6865-65-7	M33

10	Mitrović, Jelena, Davor Ereš, Pavle Stamenović. <i>Architecture between Landscape and Infrastructure: Tilva Roš – Red Hill Of Bor 44° 5' 32.68" N, 22° 6' 04.55" E</i> , in <i>ExpoTunnel</i> , Proceedings of the <i>Expotunnel</i> International Conference 17-19 October 2013, Bologna, Italy. <i>Expotunnel</i> Conf. Proceedings, in BO. Ricerche e progetti per il territorio, la città e l'architettura, Bologna, Italy. ISSN 2036-1602	M34
11	Митровић, Бранислав, Јелена Митровић. <i>Анализа стамбених склопова ромске куће</i> , Зборник САНУ Становање Рома УДК 728.1 (=214.58), 189-199. Митровић, Бранислав, Јелена Митровић. <i>Анализа стамбених склопова ромске куће</i> , Зборник САНУ Становање Рома УДК 728.1 (=214.58), 189-199.	M44
12	Бејрд, Џорџ. „Критичност и њене слабости”. Петар Бојанић, Владан Ђокић, (ур.) <i>Теорија архитектуре и урбанизма</i> . Превод: Јелена Митровић. Београд: Универзитет у Београду, Архитектонски факултет (2009): 409-417. ISBN 978-86-7924-031-6	M44
13	Митровић, Јелена. <i>Без тежине</i> . Александру Вуја, Ђурић Милан. <i>Типографије</i> . Београд: Универзитет у Београду – Архитектонски факултет (2012): 67-69. ISBN 978-86-7924-073	M45
14	Erlend Blakstad Haffner, Jelena Mitrović, Ivana Barandovski (projektantski tim: Vladimir Svejić, Ana Milovanović), <i>Kuća Naustdal</i> , Arnebratveien 28, Oslo (2017-2018), 42. Salon arhitekture / UPORNO-OTPORNO, Ljiljana Miletić Abramović, Mustafa Musić (2020), ISBN: 978-86-7415-220-1	M105
15	<i>Tallinn Architecture Biennale: Recycling Socialism</i> – Бијенале архитектуре у Талину, Естонија, 04-29. Септембар 2013. Учешће по позиву у оквиру <i>Curators' Exhibition</i> између дванаест тимова из Европе. Изложен пројекат <i>Architecture in translation</i> , аутори: Давор Ереш, Јелена Митровић, Павле Стаменовић. (http://2013.tab.ee/files/TAB_2013_kataloog-catalogue.pdf)	M105
16	MALTA DESIGN WEEK 2014 LA VALLETTA Vladimir Milenković, Jelena Mitrović, Davor Ereš, et. all., Almost Blue Almost Transparent Blue , Online Exhibition Catalogue for Malta Design Week 2014 Fort Sant Elmo, La Valletta, Malta / University of Belgrade Faculty of Architecture 2014 / ISBN 978-86-7924-121-4 / (http://almostblue.arh.bg.ac.rs)	M107
17	PARIS 2012 ALL INCLUSIVE H2O Vladimir Milenković, Jelena Mitrović, Davor Ereš, Architecture du paysage d'eau – All Inclusive H2O Volos – l'exposition juillet – août 2012, Centre culturel de Serbie et Université de Belgrade – Faculté d'architecture, avec le soutien du Ministère de la culture de Serbie (No. 69-00-297/2012-01 - 29. 05. 2012.), CCS Paris 2012 (www.ccserbie.com http://allinclusive.arh.bg.ac.rs)	M107
18	THESSALONIKI 2012 ARCHITECTURE BIENNALE Vladimir Milenković, Jelena Mitrović, Davor Ereš, All Inclusive H2O Volos – exhibition, in Korina Filoxenidou, Katerina Kotzia, <i>Architecture and the City in SE Europe – 1st Architecture Biennale of Thessaloniki 2012</i> , Macedonian Museum of Contemporary Art, State Museum of Contemporary Art, Museum of Byzantine Culture, Archeological Museum of Thessaloniki, Teloglion Foundation of Art AUTH / patrons: Goethe Institute Thessaloniki, Hellenic Republic Ministry of Culture and Tourism, Municipality of Thessaloniki 2013, 32-33. / ISBN 978-960-9717-15-1 / (www.skgarch2012.eu)	M107

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу анализе докторске дисертације кандидаткиње Јелене Б. Митровић, Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одобреном темом, те да су структура дисертације и примењена научна методологија и сви елементи обраде у складу са Пријавом на коју је Универзитет у Београду дао сагласност. Дисертација је, поред тога, задовољила све критеријуме обима, квалитета и научног доприноса. Комисија истиче да дисертација задовољава научне критеријуме и пружа научни допринос у научној области *Архитектура и урбанизам*. Комисија позитивно вреднује резултате и научне доприносе дисертације, сматрајући да је истраживање спроведено у пољу архитектонског пројектовања за које је теоријски дискурс недовољно развијен. Комисија посебно истиче допринос кандидаткиње у погледу дисциплинарног утемељења архитектонског

пројектовања који је теоријски и методолошки коегзистентан, свестран, те да садржи оригинално тумачење позиције деловања архитекте и начина деловања архитектонског пројекта у односу на њихово заједничко теоријско и практично окружење, уводећи их у домен културне праксе. Поред тога, Комисија констатује да начин на који је дисертација написана сведочи не само о способности кандидаткиње, већ и о њеном претходном општем и професионалном образовању и раду, педагошком искуству и активном учешћу у друштвеној одговорности што у први план ставља концепт истраживања, дозвољавајући форми наратива њено самостално заокружење. Дакле, докторска дисертација Јелене Б. Митровић представља систематичан рад у односу на архитектонско пројектовање и писано изражавање у контексту ширег филозофског и културолошког теоријског поља, укључујући теорије и критике савремене уметности и дизајна.

На основу свега напред наведеног, Комисија предлаже Научно-наставном већу Универзитета у Београду – Архитектонског факултета да се докторска дисертација под називом **„Непостојаност модернистичке позиције архитекте у пракси XXI века”** кандидаткиње Јелене Б. Митровић, дипломираног инжењера архитектуре, прихвати, изложи на увид јавности и упуту на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, април 2021. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Владимир Миленковић, ванредни професор, председник комисије
Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

др Зорица Томић, редовни професор, члан комисије
Универзитет у Београду - Филолошки факултет

др Петар Бојанић, научни саветник, члан комисије
Универзитет у Београду - Институт за филозофију и друштвену теорију

др Миодраг Митрашиновић, редовни професор, члан комисије
Парсонс Универзитет, Нова школа, Њујорк